

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN TÜRK TOPLUMU AÇISINDAN ÖNEMİ: DÜZCELİ GAZİLERLE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

📧 Melda Medine SUNAY* 📧 Ayşe Gül MAZLUM**

ÖZET

Araştırma ile Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Türk toplumu ve ada halkı açısından önemi ortaya konmak istenmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerin deneyimleri çerçevesinde, Kıbrıs'taki askeri rolleri, harekâta katkıları, savaşın bilinmeyenleri, savaşta en çok neyden etkilendikleri ve en önemlisi de sosyolojik açıdan harekâtın önemi konusu sözlü tarih çalışması ile saptamaya çalışılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hangi şartlarda kazanıldığını ve harekâta katılan gazilerde ne gibi hisler oluşturduğunu anlamak amacıyla yapılan bu çalışmanın, toprak ve vatan şuurunu pekiştirmeye yönelik olacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında, yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak derinlemesine mülakat yönteminden faydalanılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın sadece siyasi ve askeri açıdan değil, adada yaşayan Türklere yönelik zulmün durdurulması, ada halkının barış içinde yaşamasına destek vermesi bakımından yaşanması gereken bir süreç olduğu ve toplumsal açıdan da önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: EOKA, Kıbrıs Adası, Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs gazileri, sözlü tarih

The Significance of the Cyprus Peace Operation from the Perspective Turkish Society: A Sample of Oral History Study with Combat Veterans from Düzce

ABSTRACT

The research objective is to try to verify the significance of the Cyprus Peace Operation from the perspective Turkish society and the island citizens. For this reason, it has been tried to verify how the war veterans who participated and experienced in the operation within the framework of their experiences, their military positions in Cyprus, their contributions to the operation, the unknowns of the war, what they were mostly affected by in the war, and most importantly, the significance of the operation from the point of view of sociological, by means of oral history study. It is thought that this study, which was carried out in order to understand the conditions under which the Cyprus Peace Operation was won and what feelings it created in our veterans who participated in the operation, will aim to corroborate the consciousness of land and homeland. Within the scope of the study, a semi-structured interview form gets set and a deeply interview was conducted. Consequently, it has been demonstrated once more that the Cyprus Peace Operation is a process that must be lived not only in terms of politics and military, but also in terms of stopping the oppression of the Turks living on the island and supporting the island people to live peaceful coexistence, and that it is also a list.

Key Words: EOKA, Cyprus Island, Cyprus Peace Operation, Cyprus veterans, oral history

* Doç. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Bursa / TÜRKİYE, sosyologmelda@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Bursa / TÜRKİYE, aysmzm@gmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Cite as: Sunay, M. M. & Mazlum, A. G. (2023). Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Türk toplumu açısından önemi: Düzceli gazilerle sözlü tarih çalışması örneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(45), 673-690. <https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1251393>

Gönderim Tarihi / Sending Date: 14 Şubat / February 2023

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 10 Nisan / April 2023

Giriş

Megali İdea, gerçekleştirilmesi planlanan büyük Yunan hedefleridir. Bu hedefler Büyük Yunanistan Devleti'nin kurulmasına yönelik olup; Bizans İmparatorluğu'nun kaybettiği toprakların Osmanlı'dan geri alınması projesi olarak da ifade edilebilir (Yalçın, 2017: 33). Megali İdea'nın tamamlayıcı unsuru olan Birleşme (Enosis); Kıbrıs Adası'nın Yunanistan topraklarına katılması anlamına gelmektedir. II. Dünya Savaşı'nın ardından atağa geçen Rumların self-determinasyon isteği reddedilince, gizli Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü (EOKA) ile kanlı eylemlere başlamışlardır (Şahin, 2020: 21). Bir süre sonra bu eylemlerin de işe yaramadığını gören Rumlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) soruna el atmasıyla; İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin katıldığı Londra ve Zürih toplantılarında iki tarafın da eşit haklara sahip olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması kararına varmıştır. Fakat daha sonra, 1 Ocak 1964'te, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına ilişkin 1960 tarihli antlaşma, Başkan Makarios tarafından kendi isteği doğrultusunda feshedilmiştir. 29 Aralık 1967 tarihinde, kendi kararlarını veren Kıbrıs Türkleri tarafından, Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi kurulmuştur. Dr. Fazıl Küçük başkanlığa, Rauf Denktaş ise başkan yardımcılığına gelmiştir (Güler, 2004: 108).

Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi; Türklere karşı saldırılarına durmaksızın devam eden EOKA'ya karşı gruplar hâlinde savunma yapan Kıbrıs Türklerini birleştirerek, Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurarlar.

Akritas'ın yani Türkleri imha etme planının uygulamaya konmasına rağmen yeterince hızlı hareket edilmediğini düşünen Yunan Albaylar Cuntası; 15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios'u darbe ile indirerek, yerine Enosis'i en hızlı şekilde gerçekleştireceğini düşündükleri EOKA'cı Nikos Sampson'ı getirmişlerdir. Yunanistan'ın da etkisiyle Rumların, Kıbrıslı Türklere karşı makro boyutlu çatışma ve gerginlikler çıkarmalarına neden olmuştur. Adada yaşanan tüm bu sosyal ve siyasal çatışmaların etkisiyle artık Ankara'nın duruma el koyması gerektiğini belirten Rauf Denktaş, yeni düzenin oturmasıyla Türkiye ve Kıbrıs Türk halkının daha da fazla zarar göreceğini bildirmiştir (Arık, 2011: 6-8).

15 Temmuz 1974 Darbesi'nin ardından garantörlük hakkını kullanan Ankara, Milli Güvenlik Kurulunu toplamıştır. Başbakan Bülent Ecevit, siyasi parti başkanları ve Bakanlar Kurulu ile görüşmelerinin ardından Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirme kararı almıştır. Harekât boyunca 598 Türk askeri şehit olmuştur.

Nitel yöntem kullanılan araştırmada, nitel yöntemin ne olduğu ve neden nitel yöntem tercih edildiği belirtilmiştir. Konunun öneminin anlaşılması açısından adanın tarihinden bahsedilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ve birinci ve ikinci harekâtların gereğini oluşturan süreçlerden bahsedilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler yani harekâta katılan gazilerin anlatımıyla harekâtın önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler ışığında sonuca ulaşmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerin ifadeleri çerçevesinde, Kıbrıs'taki askeri rolleri, harekâta katkıları, savaşın bilinmeyenleri, savaşta en çok neyden etkilendikleri ve en önemlisi de sosyolojik açıdan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın önemini belirlemeye yönelik nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, toplumsal olguları içinde hayat buldukları veya geliştikleri çevrede araştırmayı, anlamayı ve anlamlandırmayı hedefleyen çalışmalar oldukları için bu yöntem tercih edilmiştir (Dawson, 2016: 19; Yıldırım & Şimşek, 2016: 41).

Nitel araştırmalarda kullanılan bir başka veri toplama yöntemi görüşmedir. Bu araştırmada araştırılan sosyal gerçeklik, araştırılan olgudaki sosyal aktörlerin kendileri ile etkileşime girerek onlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmek suretiyle konuya

ilişkin düşünceleri ve izlenimleri kendi ifadeleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hangi şartlarda kazanıldığını ve harekâta katılan gazilerde ne gibi hisler oluşturduğunu anlamak amacıyla yapılan bu çalışmanın, toprak ve vatan şuurunu pekiştirmeye yönelik olacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında, yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak derinlemesine mülakat yapılmıştır. Böylece katılımcıların harekâtın Türk toplumuna, bir sonraki nesle ve gelecek nesillerin milli ve manevi bağlılıklarına etkileri hakkındaki düşünceleri, izlenimleri, bu süreçte edindikleri tecrübeleri, algı ve anlayışları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu veri toplama yöntemlerinin nitel araştırmalara en önemli katkısı, araştırılan konuyu katılımcıların gözünden görebilme, algı ve anlayışlarını şekillendiren toplumsal yapı ile süreçleri ortaya koymayı mümkün kılmasıdır. Nitel araştırmalarda kullanılan diğer bir veri toplama yöntemi ise doküman incelemesidir. Bu yöntem araştırılacak konu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli bir şekilde incelenmesini içerir (Yıldırım & Şimşek, 2016; Nakip, 2003; Karasar, 2011).

Araştırmada kullanılacak olan bu teknikler yoluyla, araştırmaya konu olan olay veya olgular için çeşitli kaynaklardan veri toplanması, farklı bakış açılarının, anlayış ve yaklaşımların incelenip değerlendirilmesi ve sonuca ulaşma hedeflenmiştir.

Kıbrıs Adası'nın Tarihi

Kıbrıs Adası, coğrafi konumu ve stratejik özelliği bakımından, dünya devletlerinin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz ile ilgili emellerine ulaşabilmek adına elinde tutmak istediği kara parçalarından olmuştur. Bu sebeple de Hititler, Mısırlılar, Romalılar, Venedikliler, İngilizler gibi birçok devlet, Kıbrıs topraklarına sahip olmayı istemiştir (Küçük, 2017: 4).

Osmanlı Devleti tarafından Kıbrıs'ı fethetme fikri Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethiyle ortaya çıkmıştır. Yavuz Sultan Selim, yaşamlarını Kıbrıs'ta sürdüren Venediklilerden, Mısır için Memlûklülere ödenen verginin Osmanlı Devleti'ne verilmesini istemiştir (Küçük, 2017: 6). Kıbrıs Adası Venediklilerde olduğu sürece, ticaret gemilerinin işleyişi tehlikede olmakta, buna bağlı olarak da sürdürülebilir ekonomi de sorun ortaya çıkmaktaydı. Dolayısıyla, Akdeniz suları Osmanlı Devleti için tam anlamıyla güven teşkil edememekteydi (Tarakçı, 2010: 24).

Kıbrıs Adası, 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin 30 gün süren savaşları sonucunda Sultan II. Selim zamanında Venediklilerden alınmıştır. Fetih sonrasında, Ada'daki Rum halkının yaşamlarını değiştirmeden kendi değerleriyle yaşamalarına izin verilmiştir. 1878 yılına kadar Rum halkı ve Türk halkı bir arada sorunsuz, huzurlu bir toplum olarak yaşamıştır (Tarakçı, 2010: 15).

19. yy. ile birlikte gerileme sürecine girmiş olan Osmanlı İmparatorluğu, girdiği savaşlarda başarısızlığa uğramaya başlamıştır (Bayramov & Edi, 2020: 119). Stratejik bakımdan büyük öneme sahip olan Kıbrıs Adası'nın idaresini asırlardır elinde bulunduran Osmanlı Devleti, 1877-1878 tarihlerinde Rusya ile arasında geçen savaştan Batum'u, Ardahan'ı ve Kars'ı kaybederek büyük bir yenilgiyle çıkmıştır. Kıbrıs Adası'nı elde edebilmek için fırsat kollayan İngiltere'ye fırsat doğmuştur. Ayrıca, 93 Harbi ile Rusya'nın Osmanlı Devlet sınırlarına kadar ilerlemesi, İngiltere'nin çıkarları ile ters düşen bir durum teşkil etmiştir. Tüm bu gelişmeler, İngiltere'nin Kıbrıs üzerindeki planlarını hayata geçirmesinde etkili olmuştur. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı geçici olarak kendilerine vermesi durumunda onlara yardım edeceğini belirtmiştir (Ayhan, 2012: 2). Osmanlı Devleti bu yardımı alabilmek için Berlin Konferansı ile Kıbrıs'ı vermek zorunda kalmıştır. II. Abdülhamit, 4 Haziran 1878'de imzalanan bu antlaşmayı, 15 Temmuz 1878'de "hukuk-ı şahaneme asla halel gelmemek şartı

ile" kabul etmiştir. İngiltere, askeri birliklerini Kıbrıs'a göndererek adanın idaresini ele almıştır. Bu gelişme karşısında Yunanistan'ın da etkisiyle Kıbrıslı Rumlar, Enosis planlarını hayata geçirmede İngilizlerin Yunanistan'a ve Rumlara destek olacağı fikrine kapılmıştır (Baday, 2009: 3-4).

Osmanlı Devleti, Rus tehdidine karşı Kıbrıs'ı geçici olarak İngiltere'ye vermek zorunda kalmıştır. 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın çıkmasının ardından, İngiltere, Almanya ile birlikte savaşa giren Osmanlı Devleti'ne karşı Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurmuştur. Osmanlı tarafında yeni oluşan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, verdiği kararlar 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamış bu antlaşmanın gereği olarak da Kıbrıs'ın ilhakını tanımıştır (Tosun, 2012: 1).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Tarihi

Yunanistan girişmiş olduğu Enosis eylemleriyle bir yere varmayacağına farkına varmış ve Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti söylemlerini başlatmıştır. Son dönemlerde NATO Kıbrıs'la ilgilenmeye başlamıştır. 1959'da Amerika Birleşik Devletleri'nin Kıbrıs meselesine el atmasıyla, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Londra'da ve Zürih'te toplanmış; bu toplantılarla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması kararı alınmıştır (İzgi, 2007: 16). Rumların Enosis planlarına karşılık, Türkiye, Kıbrıs sorununun Kıbrıs'ı taksim etmekle sonlanacağını savunmuş olsa da bu çözüm yolu taraflarca reddedilmiştir. Kıbrıs Adası üzerinde Türkiye'nin ve Yunanistan'ın eşit haklara sahip olduğu ve iki yönetimin bir arada olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. 15 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere'nin Kıbrıs Adası üzerindeki iktidarı da son bulmuştur (Bekaroğlu, 2009: 38-39).

Kıbrıs Adası'nın yönetimine; Rum tarafını temsilen Cumhurbaşkanı sıfatıyla Makarios, Türk tarafını temsilen Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak Dr. Fazıl Küçük getirilmiştir (Kusutoğlu, 2017: 30). Mevcut antlaşmaya daha sonra ek olarak yapılan Garanti ve İttifak Antlaşması'nın oluşturduğu Anayasa, yeni kurulan cumhuriyetin çerçevesini belirlemektedir (Tarakçı, 2010: 57).

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1950'li yıllarda genel seçimlere gidilmiş, iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi hükümetinin yerini Demokrat Parti almıştır. DP Kıbrıs'la ilgili bir sorunun var olmaması için özen göstermiştir. Türkiye topraklarıyla ilgili planları bulunan Sovyet Rusya'ya karşı, Türkiye Hükümeti Yunanistan ile arasını iyi tutmaya çalışmıştır (Apuhan, 2017: 43). Kıbrıs sorunu başladığında Türkiye sessiz kalmış, Yunanistan'ın ilhak ideolojisini kolaylaştırıcı bir tutum izlemiştir. Ulus aşırı bir problem olan Kıbrıs meselesi 1954'te Birleşmiş Milletler'e yansıtıldığında, Türkiye Yunanistan karşısında sessiz kalma tutumu sürdürmüştür. BM, 1954 yılında Kıbrıs meselesini Genel Kurula açtığında da Türkiye taraf olmaktan geri durmuştur. Doğu Akdeniz ve Kıbrıs meselesinin görüşülmesi için, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan temsilcileri Londra'ya çağırılmıştır. Bu üçlü konferansta, Kıbrıs sorunuyla ilgili, Türkiye ilk kez bir taraf olarak varlığını ortaya koymuştur (Tarakçı, 2010: 49).

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Türkiye, yapılan müdahalelerin sonuca ulaştırmadığını görmüş, Garanti Antlaşması'nın 4. Maddesi kapsamında Kıbrıslı Türk halkının haklarını müdafaa etmek ve korumak adına 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir (Özcan, 2019: 1356). Kıbrıs Barış Harekâtı, saat 05.00'da Nikos Sampson'a karşı gerçekleştirilmiştir. Mersin ve İskenderun illerinden 40 bin civarında asker, Kıbrıs seferine katılmak için görevlendirilmiştir. Askeri helikopterler ve nakliye gemileri ile getirilen askerler, harekâtı sıcak hava koşullarına rağmen başarıyla sonuçlandırmıştır (Apuhan, 2017: 49).

Kıbrıs'ta savaş devam ederken, 20 Temmuz ve 22 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilen BM toplantısının gündemi; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Kıbrıslı olmayan askerlerin adayı bir an önce terk etmesine yönelik 353 sayılı ve 354 sayılı kararları olmuştur. Bu karar doğrultusunda, Türkiye, 22 Temmuz saat 17.00 itibarıyla ateşkes yoluna gitmiştir (İsmail, 1998: 111).

İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

İlk harekâtın ardından yapılan ateşkes sonrasında, Cenevre Konferansları gerçekleştirilmiştir. 8 Ağustos tarihli II. Cenevre Konferansı'nda, I. Cenevre Konferansı kadar iyi neticelere ulaşılmamıştır.

İlk harekâta zayıf oldukça fazladır. Bu bağlamda, ikinci harekât için gerekli destek hazırlıkları gerçekleştirilmiştir. Ada'ya, Türkiye'den, zorunlu ya da gönüllü askerlerden oluşan destek birlikleri gönderilmiştir. II. Kıbrıs Barış Harekâtı, 14-16 Ağustos tarihinde gerçekleşmiştir. Kıbrıslı Türklerin Magosa ve Lefke arası, bugünkü yavru vatan sınırları alınmış ve Kıbrıs Türk Federe Devleti 13 Şubat 1975 tarihinde kurulmuştur (Özcan, 2019: 1356). 12 Şubat 1977 tarihinde, Viyana'da bir araya gelen Rauf Denktaş ve Makarios, 4 maddeden oluşan bir anlaşmaya imza atmıştır. Bu anlaşmanın en önemli maddesi; iki topluma ait iki yönetimin olduğu Federal Cumhuriyet'in kurulmasına işaret eden maddedir (Eroğlu, 2002: 765).

Bulgular

Türkiye Muharip Gaziler Derneği Düzce Şubesi verilerine göre Düzce'den 186 kişi Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Bunlardan merkezde 83, Akçakoca ilçesinde 16, Kaynaşlı ilçesinde 9, Cumayeri ilçesinde 7, Gümüşova ilçesinde 7, Yığılca ilçesinde 6, Çilimli ilçesinde 8 ve Gölyaka ilçesinde 10 olmak üzere toplam 146 gazimiz hayattadır. Pandemi, gazilerin yaşa bağlı rahatsızlıkları gibi koşullar dolayısıyla gazilerden yalnızca 5 tanesi ile doğrudan görüşme yapılabilmektedir.

Gazi Vedat Nefesoğlu, 12.01.1953 yılında Düzce'de doğmuştur. İkinci harekâta katıldığında evli ve 4 aylık bir erkek çocuğu babasıydı. Düzce Muharip Gaziler Derneği'nin önceki dönem başkanlığını yürüten Gazi Vedat Nefesoğlu'nun aktardıklarına göre:

Kolordu 28. Tümen'e bağlı Ankara Kırıkkale Mekanize Piyade Alayı'nda vatani görevimi yaparken 19 Temmuz 1974 akşamı alarm çaldı. Bütün alayda ışıklar söndürüldü. Kırıkkale'nin içinde ve Türkiye'nin genelinde de aynı şekilde olmuştur. Bölük komutanı, garaj çavuşu olduğum için beni bölük odasına çağırdı. Yazıcı, takım komutanı, bölük başı başçavuşu, bölük komutanı, onu yükleme planı için beklemekteydi. O zaman, bölük komutanından alarımın ne için olduğunu öğrendik. 20 Temmuz'da biz yükleme planlarıyla hazırlıklarımızı yaptık. 21 Temmuz akşamı alay olduğu gibi yola çıktık. Alayda sadece nöbetçi kaldı. Hatta şurasını da hiç unutmuştum; bizim bölük yazıcımız bölük komutanının hemşerisiydi. Orada yükleme yaparken bölük komutanına "Gelen talimata göre bölüklerde birer nöbetçi bırakılacak, ben kendimi yazacağım" dedi. Bölük komutanının da ağzından çıkan cümle şu: "Ben" dedi, "Antalyalı Ahmet'i savaşa götüreceğim de seni burada bırakacağım öyle mi? Ve Allah'a hesap vereceğim?" dedi. Gözlüğü de vardı yumruğu vurdu. "Şu anda bölük başı başçavuşuna, bunun yazıcılığı elinden alıyorsunuz sırt çantasını veriyorsunuz bu cepheye gelecek benle!". Ahmet gariban bir çocuktü. Yani şunu anlatmak istiyorum, bölük komutanımızın dürüst, ilkeli bir insan olduğunu ben o zaman anladım.

Ankara'dan yola çıktık. Türk Milleti böyle bir günde çoluk çocuk, yediden yetmişe askerinin yanında olduğunu gösterdi.

Konya'dan geçtiğimizde yol iz kana karıştı. Halk arabaların önüne kurban kesti. Yaz günü arabaların camları açık gidiyoruz Ören'de; ya biri ekmek veriyor, ya biri sigara veriyor, ya para atıyor... Hatta benim arabamın önünde biri kurbanı keserken koç zorluyordu, büyük bir koçtu. Ben arabamdan indim. Bizim 2. Ordu Komutanı da Konya'da askeri uğurluyordu. Dedim ki: "Başka bir zaman kesersin koçu, ben cepheye yetişeceğim de..." O zaman 2. Ordu Komutanı yanıma geldi, beni

öptü, kucakladı “Açın evladımın yolunu” dedi. “Sizler varken sırtımızın yere gelmeyeceğinden eminim” dedi, hiç unutmam.

Konya Karaman'da yolun kenarında köylüler çıkmışlar, sacı kurmuşlar ekmeği pişiriyorlar. Nine böyle yanında bir genç kızdır, gelinidir bilemiyoruz... Arkadaşım vardı Nimet Çavuş, Vanlı; “Vedat, şu sıcak ekmekten alalım” dedi. Ben beş dakikalığına arabayı durdurdum, ayakta ekmeğe yağurdu kaşıkıyoruz. O bayan da ağlıyor böyle üzeri ıslanmış, Nimet'e “Bunun beyi askerdir” dedim. Hemen sordu; “Bacım, sen niye çok ağlıyorsun?” dedi ya! O zaman nine, “Onun beyi de asker oğlum” dedi. Gelinymiş! Nerede askermiş?, ‘Kars'ta’ dedi. Onu rahatlatmak için dedi galiba Nimet “Bacım” dedi, “savaşa giden Ankara'nın askeri, İstanbul'un askeri, Kars'ın askeri değil”. Bana kalırsa ateş düştüğü yeri yakar derler ya, rahatlatmak için söyledi. Onun beyi gitti gitmedi onu bilemeyiz de biz...

Silifke' de konakladıktan sonra, ertesi günün gecesi talimat gelir. Mersin Ovacık'ta, iki dağ arasında bir düz tarladan, alay askeri helikoptere bindirilip Kıbrıs'a vardık.

Hatta bölük komutanım “Belki siz gelmeyebilirsiniz” dedi bana. “Benim eve uğra, çoluk çocuğuma haber ver” dedi. Fakat akşam talimat geldi, biz de sabahleyin gemiyle hareket ettik.

Girne'ye Kayseri Hava İndirme Tugayı önceden indiği için biz oraya girişte fazla bir şey görmedik, işgal edilmişti. Hava İndirme Tugayı'ndan inen askerlerimizin birçoğu, telefon tellerinde, ağaçlarda paraşütle kaldılar. Şunu belirtmek istiyorum; dışardan her şey belki kolay geliyor. Cenab-ı Allah bu vatana, bu millete bir daha savaş yüzü göstermesin.

Biz millet olarak, Müslüman olarak vatan söz konusu olduğunda yediden yetmişe hepimiz kenetleniyoruz. Kürdüymüş Çerkeziymiş Lazıymış... Türkiye'de yetmiş iki buçuk millet yaşıyoruz. Şimdi ben Kürtler gibi savaştan insan görmedim, Çanakkale'de de böyle olmuştur. Kıbrıs'ta iki arkadaşım vardı benim; birisi Malatyalı birisi Vanlı. O Vanlı arkadaşımın arabasının geçemediği Tınaz Tepesi'ne, cepheye savaştan arkadaşlara cephane sandığı getiriyoruz. Onda iki tane sandık var, bende de iki sandık var. “Nimet ben çıkaramıyorum, bu cephane sandığının birini bırakacağım” dedim. “Sen ne yapıyorsun ya!” dedi, geldi bende ki sandığın birini daha aldı üç sandıkla çıktı tepeye.

Tabii yanlışlıkla bazı şeyler oldu. Bizim tümen bize yanlışlıkla atış yaptı. Bizim 5. Bölük Tınaz Tepesi'nden, düşman bölüğüyüz diye bizim 4. Bölük'e ateş açtı. Yani önümüzde Ercan Havaalanı var. Orada Gaziler Köyü diye bir köy var. Türk bölüğü oradan bize devamlı ateş yapıyor. Biz ovanın yüzündeyiz sadece bir ekin balyası var bir de ufak kilise var ovanın içinde. Bölük Komutanım talimat verdi: “Herkes kendini kurtarsın! Saklansın!” Ama saklanacak yer yok! Yani ekim balyasından başka şey yok ve ufak bir çukur var. Hiç aklımdan çıkmıyor Mersinli İbrahim Çavuş ile beraber sürünerek oraya girdik. Orada o dedi ki: “Öleceğiz Vedat! Aç ölmeyelim”. Çantasından bir peksimet çıkardı. Bölük Komutanımız “Kilisenin etrafına toplanın!” dedi. Uçak bezlerini sersin biri. Mersinli arkadaşım sürünerek gitti. Yani bölük komutanım talimat vermedi. Ahmet, Mehmet askere şey verirler ya! O gönüllü gitti. Reo'nun (savaş arabası) yanına vardı, uçak bezini arabadan aldı ve İbrahim'e şey isabet etti, şarapnel parçaları bombanın... İbrahim olduğu yere düştü, İbrahim oradan bağıyor “beni kurtarın!” diyor. Oraya bölüğü kurtarmak için gitti. Bölük komutanımla, Kıbrıslı mücahit derler, oranın askerine ikisi sürünerek gittiler. İbrahim'i aldılar, sürüyerek geldiler. Bölük Komutanım İbrahim'i sağ koluna yatırdı. İbrahim kafasını kaldırdı komutanım “bir su verin bana” dedi. Zaten gidiyor, iki yudum su verdi, tekrar kafa düştü, tabi paramparça her tarafı, kan içinde. Tekrar kafasını kaldırdı, son sözü “Allah'a emanet olun” dedi ve teslim oldu. Bölük Komutanımın o günkü gözünden akan yaşı hiç unutmam. Yani, onun en son sözü ‘Allah'a emanet olun, Allah yardımcımız olsun’ demesi şehit dediyse budur. Cenab-ı Allah söyletti. Velhasıl bir şehit, verdik iki yaralıyla bizim bölükten aklıma geldiği zaman duramıyorum.

İbrahim'i bölük komutanlarıyla aldık. Boğaziçi'nde şehitliğe götürdük, kepçe yarıyor yani insan yatacak şekilde. Kepçenin yanında beş altı tane asker, üstünü başını aradılar. İşte ayna tarak, beş lira on lira... Askerde ne olur. Bir çanta var, onun içine koydular, ağzını mühürlediler. Elbisesiyle ayakkabısıyla yatırdılar. Kepçe küriyor işte. Başına da geçici olarak oranın askeri hazırlamış ismini, velhasıl İbrahim o şekilde defnedildi.

Yirmi, yirmi beş gün mü, bir ay oldu mu kesin bilemiyorum. İbrahim'in annesiyle babası direkt bölüğe geldiler. Bölük komutanımızla beraber altı kişi şehitliğe getirdik. Ya! Ana ya! Yırıyor mezarı ya! ‘Göreceğim!’ diyor, ‘Bakacağım!’ diyor, ‘Anam söyle olur, babam böyle olur’ diyor bölük komutanı. Allah kimseye evlat acısı vermesin, evlatlar da ölecek! Vatan da beklenecek! Ama zor.”

“İkinci ateşkes emri geldi. Kıbrıs'ta o soydaşlarımız, o din kardeşlerimiz, o Türkler de rahatladı.

Bizi gören o Türkler, o analar bacılar boynumuza kucağımıza sarıldılar. Birçok din kardeşlerimizi, Türkleri, dozerle canlı canlı gömdüler, çok katliam yaptılar. Yani öyle bir şey ki bu savaş, içine giren bilir. Sokaktaki kedi, hayvan, köpek bile bağıyor top, tüfeğin sesine. Ya! Ya Rum da olsa insan ya! O koca karı, ihtiyarlar, o kaçamayanlar gözünün içine bakıyor bize vuracak mı edecek mi diye. Rum da olsa o kadının ne suçu var ki, o ihtiyarın ne suçu var? Ama bizim dinimizde de zaten sivillere yaşlılara kadınlara kesinlikle zarar vermek yok. Zaten başımızdaki bölük komutanının talimatı var; “onlara şefkatle yaklaşın” diye, ama Rum milletinde o yok.

Şimdi Kıbrıs'ta biz 449 şehit verdik. Kıbrıs yavru vatan değil bana göre, Anavatan. Çünkü Atatürk bile ‘Kıbrıs'a çok dikkat edin.’ demiş. Kıbrıs'ın stratejik olarak Türkiye için çok önemli! Bugün Kıbrıs Barış Harekâtı olmasaydı bizim burada gemilerimiz gezemezdi, biz burada hak talep edemezdik. 46 senedir barış sağlanamadı ve bana göre de sağlanmaz ama ne var ki Kıbrıs'ta Türkler de rahat etti.

Maraş'ı açıyorlar şimdi. Maraş denen yer Kıbrıs'ın belki en güzel yerlerinden biri. Kıbrıs'ta bir cumhuriyet kuruldu. Kıbrıs'a seçilip gelen bir Akıncı vardı Cumhurbaşkanı. İleri geri konuşmaları oldu. Size Türkiye bakıyor, Türk askeri orada olmasa siz ne konuşabilirsiniz ne de kolluk talep edebilirsiniz. Hangi gücünüz var sizin kendi başınıza?”

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle Genel Kurmay 33. şube başkanını Kıbrıs'a gönderir. Genel başkanla sokaklarda dolaşırlar. İnsanların duyarsızlığı ve alaycı tutumları üzüntü vericidir. Madalyamızla, kalpaklarımızla sizi kurtaran gazileriz biz ya! Dönüp bakmıyorlar bile, ama onlar bilmez! Çünkü onlar dünyada yoktu, çünkü onlara anlatılmamış.

Ben madalyayla çıksam, bir genç: “Amca diyor hangi sporda aldın madalyanı?” Adam: “Neden gazi oldun, yaran nerede?” diyor. Savaşta herkes yara alsa herkes şehit olsa, cephede savaşı kim kazanacak? Şehitlerin canlı şahitleri kimdir? Gazilerdir. Ölüsünü dirisini gözüyle gören, ben, şehitliğe o zaman inandım! O İbrahim, ‘Allah'a emanet olun.’ diyerek canını teslim etti. O, rengi şey olan İbrahim'in rengi değişti. Bir güzellik geldi İbrahim'e ruhu teslim olduğunda ya! Ben gözümle gördüm.

Savaşırken anam varmış babam varmış işte geride evladım varmış, insanoğlunun aklına gelmiyor. Allah! Allah! İleride düşman, elinde silah, sadece önündeki düşmanla baş başa kalmışsın ki, orada Allah için de kurşun da yersen ölürsen şehitsin. Zaten Allah'a sığınmışsın tamamiyle, ‘Allah’ kelimesi bir an ağzından düşmüyor.

Ben II. Harekât'a katıldım. Kayseri Hava İndirme Tugay'ı bu paraşütle atlayan arkadaşlarımız, esas çileyi esas havacılığı onlar yaptı. Paraşütle direkt düşmanın üzerine atlıyorsun. Beşparmak Dağları'nın tepesinde hazır mevziler yapılmış, çıktım gördüm. Cephane almaya gittim savaştan sonra. Bizim askerin elinde olsa yapılan o mevziler havada insan kalmaz. Mevzileri kurşun işlemeyecek şekilde yapmışlar. Ama bizim askerimiz verilen emirleri harfiyen yerine getiren bir asker, ölümüne.

Şimdi konuşurken duygulanıyorum ağlıyorum ama o zaman gözümde yaş bile çıkmıyordu. Yani, ben evliydim askere giderken, iki senelik evliydim, bir de 4 aylık oğlum vardı. Bir buçuk iki ay hiç irtibata geçemedim. Yolda giderken mektup yazdık. Siviller de ‘Mektubunuz var mı? Atalım postaya?’ derlerdi.

Ben devamlı direksiyon kullanırdım. Arkadaşım Nimet manga komutanıydı, yani yanımda araç komutanıydı. Ona dedim ki “Keşke bekâr olsaydım”. Ölürsem geride bıraktıklarım aklıma geldi. O da bana dedi ki “Keşke ben de evli olsaydım, benim de oğlum olsaydı...” ‘Niye?’ dedim. “Ya! Şimdi bilmiyoruz ne olacağımızı. Ölürsem Nimet öldü gitti derler dedi. Hiç olmazsa yarın bir gün bu filancanın oğlu, bunun babası savaşta öldü derler ismim şehit kalırdı” dedi. Bunu bana beni teselli etmek için dedi, ama biraz da doğru.

Evde mektubumu okurken anam bayılmış rahmetlik. Ana tabii ki de, ananın da biraz şeyine gitmiş sonradan duyduğuma göre. Herkes ağlar ama en çok ananın babanın yüreği yanar. Allah, milletimize savaş yüzü göstermesin ama daha önce dediğim gibi savaş olacak bu vatan beklenecek şehit de verilecek gazi de hepsi olacak.

Bana soruldu ‘Gaziye tarif eder misin?’ diye: “Belediye arabasında ayakta, hastanede kuyrukta olan, protokolde en arkada olan, cephede en önde olan kişi gazidir” dedim.

İnsanoğlu, tarihte bereketli ürün elde etmek, elde ettiklerine karşılık minnettarlığını ifade etmek, düşmana galip gelmek, arzulanan bir şeyi gerçekleştirmek, korkulan tabiatüstü varlıklardan korunmak, zor durumlarla baş etmek, yaratırken tükendiğini düşündükleri tanrıların enerjisini artırmak ve kozmolojik devamlılığı sağlamak gibi nedenlerle beklentileri, korkuları, sevinçleri yüksek olduğunda sergileyebileceği en son davranışlardan biri olarak kurban ritüelini uygulamıştır (Çetin, 2008, VII). Askerler geçerken köylünün kurban kesmesi, harekâtı hakkında desteklemesi ve bunun şükürünün edası olarak görebiliriz. Ayrıca kesilen kurbanların etinden de hem de askerlere hem de orada bulunanlara ikram edilmesi de, askerin ve harekâtın halk tarafından desteklenmesinin, durumun memnuniyetle karşılanmasının bir göstergesidir.

Gazi Vedat Nefesoğlu'nun, gençlerin gazi madalyasını tanımayıp sportif madalya sanmasına olan üzüntüsünü belirtme konusunda elbette haklıdır. Ancak günümüz Z kuşağının öncelikli ilgi ve alakaları nasıl farklı yönlere kaydysa aynı şekilde günümüzdeki savaş şekli de aynı şekilde değişmiştir. Bugün, üstün olan kazanır. Ordumuzun da soyundan gelen yiğitlik ve dindarlıkla istenilen yere sevk edilmek üstünlüğüne sahip olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Geçerimizin de söz konusu vatan savunması olduğunda günümüz imkânları neyi gerektiriyorsa, misliyle karşılık vereceği düşünülmektedir. O gün olduğu gibi bugün de toplumun tüm gruplarının tek bir emel altında birlik olacağından şüphe duyulmaması gerektiğine inanmaktayız. Fakat bu da unutulmamalıdır ki ordumuzun soyundaki yiğitliği ne dereceye kadar doğru ise günümüz harbinin önemi de ondan daha fazla açık ve kesindir. Ordunun talim ve terbiye ile bir komuta altında sevk ve idare edilebilmekteki kabiliyet derecesini yükseltmek, komutan ve subay heyetleri için namus ve şeref meselesidir.

Gazimizin komutanıyla ilgili olarak komutanının dürüst ve ilkeli olduğunu belirtmesi komutanın çok yönlülüğünün göstergesidir. İnan'ın (1983: 22) da belirttiği gibi; "Komutanlar birliklerinin moral durumlarını bizzat içlerine girmek suretiyle anlamalı. Bu şekilde daha güvenle emir verilebilir. Üst rütbedekiler emirlerinde olanlarla konuşmalı, serbest söz söylemeye alıştırılmalı. Bu tutum faydalı ve gereklidir".

Gazi Lütfü Bulut, 07.04.1952'de Düzce'de doğmuştur. Her iki harekâta da katılmıştır. Askere gittiğinde bekâr olan gazimiz vatani görevini tamamladıktan sonra evlenmiştir. Düzce Muharip Gaziler Derneği Başkanlığı görevini yürüten Gazi Lütfü Bulut'un aktardıklarına göre:

Ben üç buçuk aylık askerdim. Ondan bir ay önce bizi bir acil dağıtma gönderdiler, cepheye gideceğimizden haberimiz yoktu. Sonradan çıkartma gemilerine binince haberimiz oldu. Antep'ten trene binip Mersin'deki askeri limana gittik. Orada çıkarma gemilerine bindirilip hangi cephe zorlanıyorsa oraya sevk edildik. Zırhlı birlik olduğumuzdan, 39. Tümen ihtiyat bölüğü olarak geziciydik.

20 Temmuz sabahı saat 5.30-6.00 gibi oraya yanaştığımızda, Girne'nin batısında bir otel vardı, Salamis Bay. Orada çıkartma yaptığımız bir yer vardı, yıllarca sahilde tahkim edilmiş, mağaraların kayaların içine mevziler kazmışlar. Zeytinlik, limonluk var. Çıktığımız zaman onları göremiyorsunuz, onlar sizi görüyor. Zor şartlar altında çıktık oraya. Arkadaşlarımız askeri tabirle tel ateş dedikleri ateşe tutuldu. Bir yandan uçaklar, bir yandan havan, bir yandan zırhlı birlikler! Biz de kör ateş dediğimiz ateşleri yaptık ve orada çok kayıp verdik. Komutanlarımızdan aldığımız cesaretle devam ettik. Pek korku da hissetmedik. Kıbrıs'ta bizim 499 şehidimiz oldu.

Komutanlarımız çok iyiydi, hele benim bir komutanım vardı... Son derece et ve kemik gibiydik, hâlen görüşüyorum. Antalya'da yaşıyor, ressamdır.

Oradaki Türk halkı, biz ilk çıktığımızda silahlarımızı, tankların paletlerini öpüyorlardı. Bağlılarına bastılar. Kıbrıs'ın bir kesimi, Kıbrıs'ı yöneten arkadaşlar ve de Türkiye'deki siyasilere Kıbrıs Adası'nın Türkiye için çok önemli bir gözetleme kulesi olduğunu, Ege'den Akdeniz'e kadar Kıbrıs'ın bizim için vazgeçilmez olduğunun bilincinde.

1878'de Abdülmecit tarafından Kıbrıs İngilizlere 98 bin altına satıldıktan sonra Yunanistan bütün güçleriyle Kıbrıs'ı Avrupa'ya ve Yunanistan'a bağlamaya uğraştı. 1963 ve 1974 Megalo İdea.

Ecevit'le Erbakan iktidarının ortaklaşa aldıkları karar sonucu tüm dünyaya rağmen, bu çıkarmanın sonucunda Kıbrıs komple Yunanistan'a bağlanmaktan kurtuldu. Kıbrıs 1000 yıl önce de, 1000 yıl sonra da Türkiye için bir gözetleme kulesi. Vazgeçmememiz lazım.

Biz harekât için hazırlıktaydık, çantalarımız yiyecek doluydu. Bizim peksimetimiz, konservemiz vardı. Daha sonra biraz su sıkıntısı yaşadık, bir iki yerde su kaynakları vardı onları da zehirlediler. Silahlı kuvvetlerimiz sağ olsun, vatandaşımız da sağ olsun. Almanya'dan, Türkiye'nin her yerinden bize yiyecek ve içecek yardımı gönderdiler.

Ben bekârdım. 3.5 aylık askerken Kıbrıs'a gittim, 17 ay kaldım. Mersin'de askeri limana giderken Düzce-Bolu birdi, 14 plakaydı o zaman. Orada bir tane 14 dört plaka Man tanker gördüm, kısaca ayaküstü yazılmış bir mektup verdim aileme gönderdim. 'Merak etmeyin ararım' dedim, Kıbrıs'a gittikten iki buçuk üç ay sonra tekrar mektup yazabildim. Askeri posta irtibatı kuruldu.

İki harekâta da katıldım. Ben en çok savaştaki vahşetten, yani oradaki kadınların, ihtiyarların hayvanların... hele hayvanlar iki ateş arasında kalıyor, taranıyor makinalı tüfeklerle... Bunlar etkiledi beni. Vahşetin etkisinden uzun bir süre kurtulamadım, savaşın çirkin yüzü o.

20 yaşında 499 tane delikanlı verdik. Allah rahmet eylesin, vatan için gitti hepsi. Gelecekte inşallah böyle savaşlar olmaz! Savaşın kazananı olmuyor. Sen zafer kazansan bile o günahı olmayan çocuklar, bebeler geliyor senin üzerindeki silahı elliyorlar, korkuyorlar, bakıyorlar. Size acayip, tüfeğin namlusuna bakıp, gözüne bakıyorlar, ağlıyorsun.

4-5 kişi benim bölükten arkadaşlarım öldü. Hatta ilk çıkarmada bir tanesi yüz üstü sürünürken, ayakkabı topuğuma vurdu, ben harekâta ateş içinde pek arkaya bakamadım. Mevziye yattıktan sonra baktım, müzisyen arkadaşım vardı Adanalı alnından yemişti, vurulduğu zaman benim askeri botuma vurmuş, arkadan kurtaramadık.

Çocuklarımızın bize verdiği bir görev var. Vatan ve millet sevgisini her yerde anlatmak, bu bizim birinci görevimiz çünkü cep telefonunu, sosyal medyayı Türk gençliğinin düşmanı olarak görüyorum. O yüzden de bu tip duyguların sürekli her yerde anlatılması birinci olarak üzerimize en büyük görev.

Gazi Lütfü Bulut'un belirttiği üzere, kayıplar verilse bile, askerin korkamadan aynı cesaretle savaşıma devam etmesi önemli bir askeri idealin ve vatan sevgisinin göstergesidir. Subay ve askerlerimizin muharebe meydanlarında gösterdikleri yiğitlik, her millet ve her ordu için gıpta edicidir. Lakin ölüm karşısında titremeden düşmanına saldıran kahramanların bu hareketlerinin vatan için, millet için daha faydalı, daha parlak neticelerle taçlandırılmasını arzu ediyorsak askeri talim ve terbiyenin temel ilkesi olan disiplinden taviz verilmemesine inanılmaktadır. Askerin donanımlı olması gereken manevi faziletler ve ahlaki üstünlüklerin ortaya çıkmasının yalnız silahaltında bulunduğu müddetçe göreceği talim ve terbiye ile mümkün olup olmayacağı etraflıca düşünülmelidir.

Kalplerinde Allah inancıyla savaşan ve 'ya şehit ya gazi' olmak arzusuyla adaya çıkan Mehmetçikler ve tankları halk tarafından öylesine coşkuya karşılanmış ki gazimizin de belirttiği üzere ada halkı tankların paletlerini öpüyormuş. Çıkarmada, adaya ayak basan Mehmetçikler tarih boyunca sahip olunan Türk kahramanlığını, Türk imanını yansıtmakta ve vatani için canını ortaya koyan bir kahraman kimliğine bürünmektedir. Bu durum eski Türk destan ve Gazavatnâme (Battalnâme, Danişmentnâme) geleneğinde de görülür (Yeniasır vd., 2020: 167).

Gazi Hüseyin Cihangir, 31.12.1953 tarihinde Düzce'de doğmuştur. Askere gittiğinde eşi hamiledir ve askere alındıktan 1 ay sonra oğlu dünyaya gelmiştir. Düzce Muharip Gaziler Derneği genel sekreterlik görevini yürüten Gazi Hüseyin Cihangir'in aktardıklarına göre:

Askerliğini Kayseri Hava İndirme Tugayı'nda paraşütçü komando olarak yaparken Kıbrıs Barış Harekâtı'na katıldım. (Kıbrıs'a uçakla) gittik, paraşütle atladık. Atladığımız yerlerde ekin tarlaları alevler içinde yanıyordu. Ateşlerin içine düştük, çok şükür başımıza bir hâl gelmedi. Dönüşte gemiyle geldik. Mersin Limanı'na çıktık, oradan da tekrar Düzce'ye dönüş yaptık.

İlk gece Beşparmak Dağları'na çıktık. Bozdağ Bölüğü'nde çatışmalara katıldık. Ben Kıbrıs'ta 3 ay 20 gün kaldım. Askerliğim bitti geldim. Savaş şartları... Doğal olarak orada çokça zorluklar çektik.

Dağlarda birkaç gece kaldık. Konakladığımız bölgelerde Rum uçakları bulunduğumuz bölgeleri havadan taradı. Çok şükür kazasız belasız atlattık. Zaten ilk hafta biraz sıkıntılıydık, ondan sonraki dönemlerde biraz daha rahatladık. II. Harekât oldu. II. Harekât da öyle çok uzun sürmedi. Neticede 3 ay 20 gün sonra tezkerem geldi. Bir hafta da fazladan askerlik yaptım.

Bizim komando eğitimi ve bizim askeri birlik Türkiye'de tekti. Paraşütçü Askeri Birliği Türkiye'de bir Kayseri'de vardı. Başka hiçbir yerde yoktu. Komandoyuz, artı bir de paraşütçüyüz.

Bir hafta on gün öncesinden bize 'Kıbrıs'ta bir karışıklık var, Kıbrıs'a gidebiliriz' dediler. 20 Temmuz'dan bir gün önce haber geldi. 20 Temmuz sabahı dört tabur vardık. Bizimle birlikte 1.-2. tabur sabah 07.00 uçağıyla yola çıktık. Paraşütleri kuşandık, alçak mesafeden atladık. Paraşütler açıldı, ayaklarımız yere değdi, çok şükür bana bir şey olmadı ama çok farklı noktalara düşen arkadaşlarımız oldu. Yani dik bir yer düşünün kayalık, arkadaşlar bu dik yere, ben düz zemine düştüm. Yanan ekin tarlasına paraşütleri bıraktık. Üç kişi, beş kişi toplana toplana bir yerde buluştuk. Öbür arkadaşlarımız sabahtan indi. Biz öğlenden sonra indik. Bir bahçede toplandık, bir Türk ailenin bahçesinde. Bize bir araba tahsis ettiler. Oradan boğaz dedikleri bir bölge var Girne ile Lefkoşe arasında, oraya arabayla giderken bizi gene taradı Rumlar. Çok şükür bir isabet almadık. O boğaz bölgesinde toplandık gece saat kaçtı hatırlamıyorum oradan Beşparmak Dağları'na hareket ettik. Konvoy hâlinde gece saat 11.00-12.00 gibi Beşparmak'a çıktık. Orada da zaten Rumlar mevzi almışlar bizi bekliyorlarmış. Ben ağır silahtaydım. Askeri birliğin en arkasından gidiyordum, ağır silah elimde; iki tane mermi kutusu, üstümde yelek, göğüs kısmımda iki tane havan mermisi, iki tane de arkamda havan mermisi, bir nevi canlı bombayım, yani biri kibrit çaksa hepimiz uçarız! O şekilde Beşparmak'a çıktık, orada çatışmalar devam etti.

Rum askerleri hep genç asker, paralı asker. Bizim Türk askeri gibi değil. En ufak şeyde teslim oluyorlar. Öyle teslim olanları asker değişimi yapıyorduk. Bizden de rehin alınanlar varsa onların rehinleriyle karşılıklı değiştiriyorduk.

Sabah olunca ortalık biraz sakinleşti. O kuvvetli çatışma kalmadı. Sonrasında biz Beşparmak Dağları'nda tahminen bir hafta falan kaldık.

İmkânlar kıt; yeme içme sıkıntılı, içme suyu sıkıntılı. Hatta ilk paraşütten indiğimiz yerde bir tane kuyu gördük, su kuyusu. Bir çoban da koyunlarını otlatıyordu. Bizim komutanlardan bir tanesi çobanı çağırırdı. 20 Temmuz, hava sıcak, su içeceğiz, kimsenin askeri matarasında su yok. Kuyudan su içeceğiz diye korktu komutan, önce çobana 'Sen bu sudan iç!' dedi. Önce ona içirdi suyu, ondan sonra biz içtik.

I. harekât bitti. Dinlendik, akabinde II. Harekât oldu. II. Harekât çok sürmedi. Zaten birkaç gün içinde devletler anlaşma yapınca oda bitti. Daha sonra bir köye yerleştik. Köylerin çoğu boştu, köyde bir evde kaldık.

Geziyoruz devamlı, bir bölgeden bir bölgeye, bir köyden bir köye. Bizim komutanlarımız bize talimat verdiler. "Kesinlikle sivil halka dokunmayacaksınız, kendi hayatlarını sürdüreceksiniz". Hatta bir köyden geçerken baktık, Rumlar, yaşlı bir aile evden çıkıyordu, konuştuk bildiğimiz kadarıyla onların tekrar evlerinde kalmasını sağladık. Gördüğümüz Rum insanlar 'Bizim burada huzurumuzu kaçırdınız' diye bize kızıyorlardı. Rumlar, 'Biz Türklere kız alıyor Türklere kız veriyoruz, aramızdaki o güzel ilişkimizi geldiniz, savaş çıktı bozdunuz. Bizim huzurumuzu kaçırdınız.' dediklerini bizzat duydum.

Harekâtın önce ailemle görüştüm. 15-20 gün izin kullandım. Kıbrıs'taki harekâta bir gri mektup geldi. Kayseri'ye gelmiş askeri birliğe oradan bize intikal etti. Ben de iki satır yazdım, ne yazdığımı hatırlamıyorum. Gelen zarfı ikiye böldüm, içine koydum, yapıştırmak için de çam ağaçlarının tutkallarından bir yerde buldum öyle yapıştırdım zarfı. Aileme o şekilde gönderdim,

Evliydim, çocuğum vardı. 1 yaşında yoktu tahminim. Annem daha önce rahmetli oldu benim, 1970 Harekâtı'ndan dört sene önce. Biz savaştayken bizim oturduğumuz dairenin, yan tarafında 1-2 daire vardı. O zamanlar doğru belli televizyon da yoktu. Sene 74 yanımızdaki dairede oturanların televizyonu vardı. Orada harekâtları gösterirken, büyüklerim Hüseyin bu, ona benziyor gibi böyle hep hayal ederlermiş.

Bu Kıbrıs meselesi kolay kolay çözülmez, bu devletlerarası anlaşmalar da... II. Harekât da 24 saat daha uzasaydı, biz Kıbrıs'ın tamamını alırdık. Kıbrıs'ta hiç bir Rum birliği olmazdı, devletler anlaşma gereği durdurdular.

Askerden öncelikli beklenti disiplinli olmasıdır ancak askerin daha başka açılardan yani maddi ve manevi gücün en yüksek seviyesine ulaşacak bir şekilde yetiştirilmiş olması da önemlidir. Gazi Hüseyin Cihangir'in harp gözlemediği gibi, askeri bakımdan iyi yetiştirilmemiş, ordu terbiyesi/disiplini almamış, vatan sevgisiyle donatılmamış paralı askerlerin hemen teslim olmasına şahit olunmuştur. Aynı şekilde askeri disiplinle yetişen ve de vicdani ve manevi bakımdan güçlü olan komutanın sivillere dokunmayacaksınız talimatı da askeri eğitimin iki yönlü olmasının anlamını ortaya koyması bakımından önemlidir. Komutanlık eden subayın tavır ve hareketi, askerin güveni, itaati, disiplini ve bütün ruhi durumu ve bedensel gayreti üzerinden büyük bir etki yapar.

Gazi İsmail Ferah, 01.09.1953 tarihinde Rize Hemşin'de doğmuştur. Askere gittiğinde eşi hamiledir ve askere alındıktan birkaç hafta sonra kızı dünyaya gelmiştir. Düzce Muharip Gaziler Derneği üyesi olan Gazi İsmail Ferah'ın aktardıklarına göre:

Ben iki sene yaşımı büyütüp askere gittim o zaman, esas 1955 doğumluyum. Bir asker geldi, ben lokantada çalışıyordum. Askere inrendim kıyafetinden dolayı, yaşımı büyüttüm askere gittim. Rahmetli babam kabul etmedi. Babamı mahkemeye verdim. Dedi ki; "Benim öyle bir oğlum yok". Fakat ben de kafama koymuştum.

İlk Acemi Birliğini Isparta 41. Piyade alayında yaparken, dağıtımda Adana Osmaniye Birliği 50. Piyade Alayı'na gittim. Oradan da İskenderun'a gönderildim. İskenderun'da 4. Tabur'da askerliğime devam ederken bir alarm geldi.

Bize dediler ki; bugün Mersin'e gidiyoruz. O zaman hiç unutmuyorum; cebimde paralarım vardı, onları kaybederim diye koğuştta yattığım yastığın altına koydum. Mersin'e gidince dediler Kıbrıs'a gideceğimizi. 7 gün Mersin'de kaldık. Sonra bize Kıbrıs'a gitme emri geldi. O zaman rahmetli Erbakan, rahmetli Diyanet İşleri Başkanı Lütfü Doğan, Genel Kurmay Başkanı Semih Sancak geldi. Bizi orada uğurladı. O zaman Ecevit Başbakan, Erbakan Başbakan yardımcısı idi. O şekilde Kıbrıs'a hareket ettik. Giderken, şarkılarla türkülerle gemilere bindik.

Allah'ın izniyle Kıbrıs'a indik. Bir baktık toz duman... Biz şimdi gemiyle yanaşyoruz limana, üstten Beşparmak Dağları'ndan düşman bize topla geliyor. Gemi mecburen geri açıldı, tekrar yanaştı, suya atladık ve karaya çıktık. Ben 106'lık havan atış idarecisiydim, hesap uzmanıydım. Asfaltta beş tane havanı kurdurdum, Beşparmak Dağları'na doğru ateş ettik, o şekilde çarpıştık. İlk akşam alay komutanlarımız şehit oldu (Halil İbrahim Karaosmanoğlu). Çadırın üstüne şey düştü, O, öldü. Bu şekilde ilk harekât başladı. 3-4 gün sonra bir ateşkes ilan edildi. Öyle oldu ki biz buradayız, Rum askeri derenin karşısında, Rum askerleriyle birbirimizi görüyoruz, mevzilerdeyiz beklerken Turan Güneş, Dışişleri Bakanı rahmetli, bize şey geldi, "Kızım Ayşe tatile gitsin" dendi ve 2. Harekât başladı.

2. Harekât başladı, ben ikinci harekâta yaralandım. Girne Devlet Hastanesi'ne beni kaldırdılar. Orada (yüzünde) bandajlar falan vardı. Beni Türkiye'ye getirmek için helikopter geldi, hastanenin önüne indi, ben gelmedim çünkü tanınmayacak bir hâldeydim. Şimdi Ankara'ya getirecek; annem gelecek, babam gelecek, eşim gelecek... Evliydim, daha kötü olacak dedim.

Cepheye ve elime bir şeyler yazdılar verdiler rapor! O rapor hâlâ bende mevcuttur. Hastanede 10 gün kaldım. O şekilde 2. Harekât bitti. Başarıyla sağ salim Türkiye'ye döndük, yaşamaya ömrümüz varmış.

İsteseydik Kıbrıs'ı komple alırdık. Trodos Dağları'nın eteğine kadar gittik, sonra barış oldu diye geri döndük.

Rum askeri koyun sürüsü. Uçaksavarlara zincirle ayaklarını bağlamışlar kaçmasınlar diye! Ateş etsinler diye. Onlar bizi görünce ellerini kaldırıp teslim oldular. Sonra onların bir mevzileri vardı, mevzide ne istersen vardı. Beşparmak Dağları'ndaki mevziler bizim elimizde olsaydı dünyadaki en kuvvetli asker de gelse Kıbrıs'a giremezdi. Adamlar sığınaklar yapmışlar 20-30 cm betonlar, içinde bütün erzak var. Arkadaşımızın biri Beşparmak Dağları'na tankla çıktı geri dönemedi. Tankı zirveye çıkardı, aşağıya indiremedi. O tank hâlâ orda duruyor, gördüm. 11 ay 20 gün kaldım. Çok güzel günlerimiz geçti. Çok güzel komutanlarımız vardı, değerli insanlardı.

Bana en zor gelen harekât için ilk yola çıktığımız gündü, ayrılmak değil de... Gittiğin yerin geri dönüşü var mı yok mu bilmiyorsun, cepheyi bilmiyorsun, araziyi bilmiyorsun, kimseyi tanımiyorsun, neyle karşılaşacağımızı bilmiyorsun... İlk çıktığımız gün bize çok zor geldi ama o günden sonrası güzel geçti

Rum halkını çok görmedik, çok esir aldık fakat biz esir muamelesi yapmadık. Rum askerlerine, Rum kadınlara, Rum erkeklere olsun kötü davranmadık. Bir gün bir eve baskın yaptık arama yapıyoruz, iki tane genç yeni evlenmişler bizi gördüler birbirlerine sarıldılar korktular. Onları tembihledik, "Buradan dışarı çıkmayın" diye söyledik.

Savaş anındayız, bir tane hayvan can havliyle bağıra bağıra geziyor. Bir baktım, hayvanın mermi bu karnundan girmiş öbür tarafından çıkmış. O zaman silahı aldım elime dedim ki; "Ulan silah! Sen ne adi bir şeymişsin, ne acımasızmışın! Ne insan tanırsın, ne hayvan tanırsın, ne hiçbir şey tanırsın..." Askerden döndükten sonra da hiç silah kullanmadım, nefret ettim

Türk halkı bize iyiydi. Bize karşı çok dürüst, çok insaniyetli çok yardımsever insanlardı. Biz bakkala alışverişe giderdik, bizden para istemezlerdi. Para verirdik paranın yarısını alırlardı. Biz spora çıkardık, köy aralarında koşardık, onlar camlara çıkar bizi alkışlardı. Biz geldikten sonra Kıbrıs Harekâtı bitti. Kıbrıs'a bir daha hiç gitmedim. İşlerim dolayısıyla gidemedim ama gitmek istiyorum, gönlüm bir daha gitmekten yana.

Sizin gibi insanlar gelsin bizim hâlimizi hatırımızı sorsunlar, bilgi alsınlar, neler yaptığımızı bilsinler başka bir şey istemiyorum. Yani senin bu yere gelip bu gibi soruları sorman, benimle ilgilenmen, bana çok büyük bir gurur verdi.

Kıbrıs'a çıkmak, yani orada o savaşı yaşamak çok bambaşka bir şeydi. Anneni düşünmüyorsun, eşini düşünmüyorsun. Ben oraya gittiğimde bir tane de çocuğum vardı. Şu anda 47 yaşında. 15 yaşında evlendim. O zaman babalarımız ne derse o olurdu biz karışamazdık, ben müstamel ceketle evlendim. Babam bitpazarından ceket aldı, temize verdi, ben onla düğün yaptım. O zamanın parasıyla 8 bin lira başlık verdim, dört çocuk var. 3 kız, 1 erkek, 11 tane de torunum var.

Rahmetli babam bana dedi ki; "Oğlum sana askerde para göndermeyeceğim, kendi isteğinle gidiyorsun". (...) Sevkiyatlarımızı aldık Trabzon'a geldik, yemek yedik geçtik. Orada oyun oynadık, horon teptik, ondan sonra çağırıldı beni babam, bir tane kese diktirmiş şöyle ipli. Onun içerisinde o zamanın parası çok büyük bir para koymuştu, 10 bin liranın üzerinde para koymuştu. "Baktın ki cebinde yüz lira kaldı, beni arayacaksın" dedi.

Gazi İsmail Ferah'ın küçük yaşta asker olmaya özenip bunun için de sabırsızlanması ve de yaşını büyültüp askere gitmesi, insanın tüylerini diken diken eden bir harekettir. Ayrıca yaralandığında helikoptere binip de ailesinin kendisini yaralı şekilde görüp üzülmelerini istememesi ve de iyileştikten sonra cepheye geri dönmesi bir kahramanlık göstergesidir. Türk tarihinde birçok kahramanlık olayı vardır, bu örnek olay da gurur verici başka bir örnektir. Kahramanlık, bir insanın vatan, bayrak aşkına giriştiği en büyük fedakârlıktır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Silahlı Kuvvetleri ve Mücahitler, bu fedakârlıkla harekâtı zaferle sonuçlandırmış ve tüm dünyaya Türk'ün motifleşen kahramanlığını bir kez daha kanıtlamışlardır (Yeniasır vd., 2020: 168).

Gazi Eşref Akça, 02.03.1952 tarihinde Düzce'de doğmuştur. Askere gittiğinde bekâr olan gazimiz vatani görevini tamamladıktan sonra evlenmiştir. Düzce Muharip Gaziler Derneği yönetim kurulu üyesi olan Gazi Eşref Akça'nın aktardıklarına göre:

Askerliğini Kırıkkale'de yaparken, gece saat 00.00 sıralarında bir alarm çaldı. Alarmdan sonra herkes arabalara, sivil araçlara bindi. Anamur'a kadar gittik. Orada kıyafet değişikliği yaparak helikopterlere bindik. Beşparmak Dağları'nın arkasında, Kırılı Bölgesi'nde yanan buğday tarlası vardı. 11.00-12.00 sıralarında oraya indik. Akşama kadar sıkıntılarımız oldu. Çok arkadaşımız orada şehit oldu. Birinci harekât 10-15 gün falan civarında devam etti.

Harekât sonunda 1-2 saat yemek molası, temizlik molası gibi bir şey yaptılar. Bir havuzun başına geldik, orada yemek yedik ama yediğimiz yemek ilaçlı olduğu için bizde yürüyecek mecal bırakmadı. Çok kısa bir zamanda, mideyi temizlemek, toz dumanları çıkartmak için öyle bir ilaç verdiler. O ilacın arkasından 2. Harekât başladı. Kısa bir mesafe, 40-50 metre gibi... Çok zor yürüdük. Ondan sonra etkisi geçti ve güçlendik.

2. Harekât 1 gün sürdü. Askerliği orada bitirdik, orada teskeremizi aldık. Toplam aşağı yukarı 12 ay gibi kaldık. 1 yıl boyunca, İngiliz üssüne çok yakında bir köyde kaldık. Allah öyle bir şey bir daha kimsenin başına vermesin. Düşmanın başına da vermesin...

En önemlisi Anamur'dayken daha helikoptere binmeden ufak çocuklar daha ilkokula giden talebeler, "Amca mektup yaz biz gönderelim! Adresinizi yazın" deyince, bizim savaşa gideceğimizi anladık. 1. Harekât'ta benim çok sevdiğim amcakızları vardı, mektup gönderdiler. Beşparmak Dağları'nın üstünde hüngür hüngür ağladığım anlarımdır. En ağır gelen nokta orası oldu. Mektuplar işte! Annemize...

Türk Ordusu, Türk askeri ölümüne harekâta katılır. Geri dönmez, ileri gider. Bizim askerlerimizden, subaylarımızdan biz bunu öğrendik. Korku diye bizde bir şey yoktu. Hatta ben Lefkoşe'ye yakın bir yerde bir şarapnel parçasıyla yara aldım. Yaradan kasaturayla şarapnel parçasını çıkardım. Acı diye bir şey hissetmedim. Yarayı açıp iki elimle, bir avuç toprak aldım ve yaranın içine döktüm. Öyle iyileştim. İnsanda yara diye bir şey olmuyor, kaşınıyor sadece.

Oranın halkı bize orada yemek verdi. Buğday pişirmişler. O da bambaşka bir şey oldu. Doğru dürüst yemek yoktu zaten. Su sıkıntısı da vardı. 2. Harekât'tan sonra yavaş yavaş her şeyimiz düzeldi.

Kıbrıs'taki Türk halkının bir kısmı kabul etmiyordu bizi. Bir kısmı da hakikaten bizi çok seviyordu. Avucunun içinde besleyebilselerdi besleyeceklerdi. İki gruptular. Onlar valla bizi gene istemiyorlar.

Rum halkını Allah başımıza düşürdü. Rum halkında insanlık arama. 1. Harekâtın sonlarına doğru Beşparmak Dağları'nın tepesindeyken, "Komutanım! Komutanım!" diye bir askerimiz geldi. (...) Bir şeyler söyledi, sonra bize "Yere yatın" dendi. En az 3 veya 4 saat sonra, oralar, yığınakların yapıldığı o yerler yerle bir oldu.

Bizim kurşun attığımızın bir tanesi sırt üstü düştü. Hepsini yüzükoyun silah elinde düştü. Biz onların mevzilerine yaklaştığımız zaman düşüp ölen çok Rum askeri oldu orada, kendiliğinden ya! Öyle korkalardı. 300-400 metre mesafe bile yaklaşamazlardı bize. Bizim Türk askeri, ey Rabbim! Çocukların hepsi ölümüne gidiyorlardı. Bir tanesi ne olursun geri dönsün.

Hiç unutmayacağım bir anı; orada iki metre zıplayacağım bir yerde adım attığımda silah göbeğimin altındaydı, silah dipçığı fırladı gitti. O gün akşama kadar silahım yoktu. O arada bizim bir arkadaşımız yaralandı o yaralanınca onun silahını alma mecburiyetinde kaldım.

Kıbrıs'a bir kere gidebildim. Vallahi hiçbir şey anlayamadım. O yerler, anılar yüzünden hep ağladık. Eşimi alıp bir kez daha gitmek istiyorum.

Çok şey var ama anlatacak şu anda tir tir titriyorum, sadece aklıma gelenler böyleydi. İlk defa bunu size anlatmış oluyorum. Dünyada asker olarak Türk askeri kadar sevecen, candan kimse yoktur. Biz bir kadına, bir çocuğa bir fiske vurmamak. Yaşıya dokunmadık. Bunları rahmetli köy komutanımız emrederdi. Kesinlikle kabul etmiyordu. Elini silaha kaldıracak olan insanı vurun diyordu, vurmazsanız o sizi vuracak. Emir verildiyse o emri uygulatırdı.

Tankın yanına çıktık Beşparmak Dağları'na. Oraya yürüyerek çıkamazsın öyle dik bayır. Biz kendimiz gördük. Hem de savaş esnasında gördük, gezmeye gittiğimizde de onu ikinci kez gördük. Görmeden anlayamazsınız hakikaten bambaşka bir şey o ya!

1. Harekât'a 11.30-12.00 sıralarında girdik. Uçaklar paraşüt tugayını indirdi. Peşinden onlar gelirken biz de oraya giriyorduk, alanın içine girince korku diye bir şey kalmıyor. Biz piyadeydik, helikopterle gittik. 1-2 metre mesafeden aşağıya yanan yerlere atladık. İki kişi bir araya mutlaka gelmeye çalışırdık sırt çantalarıyla etrafımız söndürüp gittik. Zaten orası mahfeden yer oldu ya! Menzil alanının dışındaydık ama kalkarken helikoptere gelen mermiler oldu. Birkaç tane arkadaşımız içinde helikopter yanarak Beşparmaklara çarptı. Biz bir dumana gördük bir gümlemesini duyduk ama tam bir şey anlayamadık ki orada kendi can derdimize düştük. Allah mekânlarını cennet eylesin".

Belleğe erişmek geçmişle bağ kurmanın bir yoludur. Bu bağ bireysel de toplumsal da kurulabilir. Yaşanmış olan olaylara atıfta bulunan öge ya da mekânlar bireyi geçmişe götürür, üzerine düşünülmesini sağlar. Mekânların varlığı belleğe erişmenin temel yollarından biridir. Toplum tarihinde yer alan savaşlar, zaferler ve yenilgiler de o toplumu oluşturan kültür ürünlerinden biridir. Bu mekânların ziyareti ise, o günleri hatırlamak, anmak ya da öğrenmek

adına gerçekleşmektedir (Öztürk & Bayrak, 2018: 1340). Gazi Eşref Akça'nın Kıbrıs'ı ziyareti sırasında yaşadığı duygular ve neticesinde sürekli ağlaması geçmişle kurulan bağın manevi yönünün ağır bastığını gösterir. Tekrar gittiğinde de aynı durumların yaşanmasının, mekân ve bellek ilişkisi bakımından kaçınılmaz olduğu tarafımızca düşünülmektedir.

Toplumların tarihlerindeki önemli olayların yaşandığı, savaşların yapıldığı, ortak mücadeleye tanık olan mekânların korunarak ya da revize edilerek gelecek nesillerin kullanımına ve deneyimine açılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu mekânlar insanları ve toplumları derinden etkileyen olaylara ithafen oluşturulduğu zaman hem toplumsal birlik ve mücadele ruhunun ayakta kalmasını destekler hem de dünyanın çeşitli yerlerinden turistlerin bu mekânları ziyaret etmesini sağlamış olur.

Sonuç

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ada halkının barış, huzur ve güven içinde yaşamasına etkisini canlı şahitlerinden, toplumun geleceğini inşa edecek yeni nesillere aktarmak ve Kıbrıslı Türk soydaşları için canlarını hiçe sayan gazileri unutmamak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Kıbrıs Adası çok eski zamanlardan bu yana Akdeniz'deki konumu ve stratejik özelliğiyle önem arz eden bir ada olmuştur. Doğu Akdeniz ve Orta Doğu ülkelerini egemenlikleri altına alabilmek için ulaşılması gereken ilk hedef Kıbrıs Adası'dır. Bu sebeple birçok medeniyet gücüne güç katabilmek için Kıbrıs Adası üzerinde hâkimiyet kurmak istemiştir. Ada II. Selim zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiş olup burada Türkler ve Rumlar asırlarca barış içinde yaşamışlardır. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Osmanlı-Rus Savaşı sonrası adanın İngilizlere geçmesi Rumların Enosis planlarını harekete geçirmesine neden olmuştur. Rumlar Enosis yolunda çok cana kıymış, çok kan akıtmıştır.

Türkiye, Kıbrıs Adası ile ilgili dış politikasında siyasi şartlardan dolayı çekimser kalmıştır. 1950'lerden sonra adada meydana gelen Türk halkını imha etme faaliyetlerinden dolayı, Türk halkının can ve mal varlığını korumaya yönelik çalışmalara girişmiştir. 1974 yılında iki harekât şeklinde yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu kaotik ortam son bulmuş, adada iki ayrı topluma yönelik iki ayrı yönetim şekli oluşturulmuştur.

Bu bilgiler doğrultusunda baktığımızda sosyolojik olarak toplumsal eylemlerin, Megali İdea ve Enosis ideolojisiyle, Rumlar tarafından kalkışılan çatışma ve savaş parametrelerinin Kıbrıslı Türkler olması, toplumsal düzeni ve huzuru sağlamada Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs Harekâtı'nı yapmasına neden olmuştur. Bu bağlamda harekâtı gerçekleştiren gazilerin anıları özellikli olarak değerlendirilmiştir.

Gazilere harekâta katılmayla ilgili bir bilgi Kayseri Hava İndirme Tugayı dışında diğer gazilere harekâta katılacağı ana kadar verilmemiştir. Harekât esnasında gaziler çeşitli lojistik sıkıntılar yaşamışlardır. Bunların başında; zehir katılması olasılığına karşı su sıkıntısı, yemek sıkıntısı ve sıcak hava şartları gelmektedir. Bu tür yaşamsal ihtiyaçların azlığı gazilerde motivasyon düşüklüğüne neden olmamıştır.

Savaş esnasında sıcak çatışmanın harekâtı kısıtlaması sonucu, askeri iletişim iyi koordine edilememiştir. Bu durum da istenmeyecek hazin olayların gelişmesine neden olmuştur. İki Türk bölüğü sıcak çatışmada coğrafi koşulların etkisiyle birbirlerini görememiş 5. Bölük 4. Bölüğe ateş açmış, iki asker yaralanmış bir asker de şehit olmuştur.

Gazilerden ikisi bu çalışmaya kadar hiçbir anılarını anlatmadıklarını, bu konuda susmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Savaş ortamının atmosferinden, şehit olan arkadaşlarından ve hayvanlara yönelik saldırılardan etkilendikleri gözlemlenmiştir. Savaş anılarını zorlukla anlatan gaziler, anılarını bugün gibi hatırlamaktadırlar. Gazilerin gözünden değerlendirildiğinde Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıslı Türklere yapılan zulmün durdurulması için

yapılması şart olan bir harekâttir. Kıbrıs Barış Harekâtı sayesinde akıtılan Türk kanı durdurulmuş, bugünkü KKTC'nin oluşması sağlanmış ve adaya huzur gelmiştir.

Kıbrıs sorunu siyasi anlamda bugün hâlen devam etmektedir. Türk kesimiyle Rum kesimi arasında tampon bölge, bugüne kadar Birleşmiş Milletler güçleri tarafından korunmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda alınan ve BM Güvenlik Konseyince 46 yıldır kapalı tutulan Maraş Bölgesi'nin bir bölümü ancak 2020'de açılabilmiştir. 2020 yılının KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın Maraş bölgesinin açılması kararına karşılık sarf ettiği "Kıbrıs'ta çözüm için topraklarımızın bir kısmını Rumlara geri vermeliyiz" şeklindeki ifadesi, gaziler tarafından haksız ve incitici bulunmuştur.

Yapılan çalışma ile ilgili olarak gaziler memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Ziyaret edilmeleri, onları unutulma duygusundan uzaklaştırmış, ziyaretten duydukları memnuniyetleri fark edilmiştir. Gazilerin bu memnuniyetlerini devam ettirmek ve gelecek nesillerin bilinçlenmesine katkı sağlamak adına eğitim kurumlarına gazilerin davet edilerek genç nesillere anılarını aktarması karşılıklı yarar sağlayacaktır. Tarihi tarihin canlı tanıklarından dinlemenin, gençlerin milli şuurunu ve toplum olma bilincini pekiştireceği düşünülmektedir.

Türkiye'nin farklı şehirlerinden harekâta katılan askerlerin, harekât boyunca birbirlerine olan destekleri ve aralarındaki sıkı ilişki, vatan ve millet söz konusu olduğunda sosyal bağların pek çok şeyin önüne geçtiğini göstermiştir. Siyaset üstü güçlü sosyal bağların, sadece hukuki yaptırımlar veya askeri müdahalelerle değil, zor durumlarda kendiliğinden de oluşması bakımından sosyolojik anlamda önemlidir. Yapılan çalışmanın bu türden güçlü sosyal bağları genç nesle taşıma bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Kurtuluş Savaşı döneminde cephede yaralanan askerlerin tedavi edildikten sonra savaşmak için taburuna geri gönderilmesini anlatan "taburcu" terimi günümüz sosyal sağlık sisteminde de hâlen kullanılmaktadır. Sivil hastalar için de iyileşti yerine taburcu ifadesinin kullanıldığını bilmekteyiz. Türk toplumunda askerlik vazifesi yalnızca askeri değil aynı zamanda sosyolojik anlamda da bir görev olarak kabul edilmektedir. Askerlik vazifesi boyunca oluşan güçlü bağların, askerlik sonrasında devam ettiği çalışmada bir kez daha ortaya konulmuştur. Saha çalışmasında elde edilen bilgilerin bir kısmı, literatür araştırmasında da tespit edilmiştir. Fakat anlatılan bazı bilgilere literatür taraması sırasında rastlanamamıştır. Bu anlamda gazilerin anlattığı bilgilerin, geleceğe ışık tutması ve özgün olması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu araştırma için gerekli etik kurul izni, Bursa Teknik Üniversitesi Fen, Mühendislik ve Sosyal Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulunun 13.02.2023 tarihinde gerçekleştirdiği 2023-4 numaralı toplantıda 2 numaralı karar ile alınmıştır. Yazarlar çalışmaya ortak katkı sağlamıştır ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Apuhan, F. (2017). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs gazileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arık, U. (2011). Kıbrıs meselesi. *EUL Journal of Social Science*, 2(1), 3-21.

Ayhan, B. (2012). *Samsun'daki Kıbrıs gazilerinin gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı üzerine bir sözlü tarih çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Baday, G. (2009). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs şehitleri ile gazileri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayramov, A. & Edi, A. (2020). Kıbrıs Barış Harekâtının Azerbaycan basınına yansımaları. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 117-141.
- Bekaroğlu, O. (2009). *Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye-Yunanistan siyasi ilişkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, Ö. (2008). *Kurban ile ilgili inanç ve tutumlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dawson, C. (2016). *Araştırma yöntemlerine giriş*. (Çev: A. Sarı), Eğitim Yayınevi.
- Eroğlu, H. (2002). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yaratan tarihi süreç ve son gelişmeler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(54), 735-793.
- Güler, Y. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Türk meselesi. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 101-112.
- İnan, A. (1983). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad hatıraları*. TTK Yayınları.
- İsmail, S. (1998). *150 soruda Kıbrıs sorunu*. Kastaş Yayınevi.
- İzgi, A. R. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türkiye'ye uygulanan silah ambargosu ve sonuçları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2011). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Nobel Yayınları.
- Kusutoğlu, A. (2017). *Bursa basınında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, C. (2017). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtında yer alan Vanlı gaziler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nakip, M. (2003). *Pazarlama araştırmaları teknikler ve SPSS destekli uygulamalar*. Seçkin Yayınevi.
- Özcan, S. (2019). Amasyalı gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı hakkındaki görüşleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1353-1366.
- Öztürk, A. & Bayrak, D. (2018). Çanakkale Şehitlikleri üzerinden yapı/mekân ve bellek/duygu ilişkisi. *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*, 4(13), 1340-1353.
- Şahin, İ. (2020). Düşünceden eyleme EOKA. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (37), 21-49.
- Tarakçı, M.(2010). *Kıbrıs Barış Harekâtı*. Hiperlink.
- Tosun, Y. (2012). *II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve çevre ülkelerin soruna bakışı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Yalçın, E. (2017). Yunanlıların bitmeyen ideali: "Megali İdea". *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 33-48.
- Yeniasır, M., Gökbulut, B., Tamer, İ. (2020). Ahmet Gazioğlu'nun Kıbrıs'ta Aşk ve Savaş adlı romanına 1974 Kıbrıs Türk Barış Harekâtı'nın yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 149-182.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Megali Idea is the big Greek goals that are planned to be realized. These goals are for the establishment of the Greater Greek State; It can also be expressed as the project of reclaiming the lands lost by the Byzantine Empire from the Ottoman Empire. Enosis, the complementary element of Megali Idea; It means the annexation of the island of Cyprus to the territory of Greece. When the self-determination request of the Greeks, who attacked after the World War II, was rejected, they started bloody actions with the secret EOKA organization. After a while, the Greek Cypriots who saw that these actions did not work, with the USA's involvement in the problem; In the London and Zurich meetings attended by England, Greece and Turkey, it has decided to establish the Republic of Cyprus, where both sides have equal rights. But later, on January 1, 1964, the 1960 treaty establishing the Republic of Cyprus was dissolved by President Makarios at his own request.

Turkey abstained from its foreign policy regarding the island of Cyprus due to political conditions. After the 1950s, as a result of the extermination activities of the Turkish people on the island, he started to work to protect the life and property of the Turkish people. As a result of the Cyprus Peace Operation, which was carried out as two operations in 1974, the chaotic environment came to an end, and two different forms of government were formed on the island for two different communities. The Cyprus Problem still continues politically today. The buffer zone between the Turkish part and the Greek part has been protected by the United Nations forces until today. A part of the Maraş Region, which was taken during the Cyprus Peace Operation and kept closed for 46 years by the UN Security Council, could only be opened in 2020. The statement of the President of the TRNC in 2020, Mustafa Akıncı, in response to the decision to open the Maraş region, "We must give back some of our lands to the Greeks for a solution in Cyprus" was found unjust and hurtful by our veterans. With the work done, a visible happiness was felt in our veterans.

According to the data of the Turkish Combat Veterans Association Düzce Branch, 186 people from Düzce participated in the Cyprus Peace Operation. Of these, 83 veterans are alive in the center, 16 in Akçakoca district, 9 in Kaynaşlı district, 7 in Cumayeri district, 7 in Gümüşova district, 6 in Yiğilca district, 8 in Çilimli district and 10 in Gölyaka district. 146 of our veterans are still alive. Due to conditions such as the pandemic and age-related illnesses of our veterans, only 5 of our veterans could be directly interviewed.

Visiting them removed the feeling of being forgotten, and their satisfaction with the visit was noticed. In order to continue this satisfaction of our veterans and to contribute to the awareness of future generations, it will be mutually beneficial for our veterans to be invited to educational institutions and transfer their memories to the younger generations. It is thought that listening to the living witnesses of history will reinforce the national consciousness of the youth and the consciousness of being a society.